

## בבא מציעא קטו

משה שווערד

### 1. תוספות מסכת בבא מציעא דף קטו עמוד א ד"ה למה ממשכנין

למה ממשכנין מעיקרא - הקשה ה"ר אלחנן ולמה חוזרים וממשכנין וי"ל כדי שלא יוכל הלוח לכפור וגם ימהר לפרוע חובו ולבקש מעות כי מתבייש שבכל יום ויום יחזירו משכונו ומ"מ לא רצה הגמרא לתרץ כן כשאומר למה ממשכנו מעיקרא דעדיפא מיניה משני ליה.

### 2. רש"ש על בבא מציעא דף קטו/א

גמרא למה חוזרין וממשכנין של"ת שביעית משמטתו. טע"ז לכאורה אינו מספיק על כסות יום דפשוט דצריך להיות אצל הלוח עד שקעה"ח ושביעית משמטת בסופה וגם אינו עולה על שאר ימה"ש ועל שאר שנים אלא טעם הב' הוא העיקר:

### • דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף קטו עמוד א

א] למה חוזרים וממשכנים שלא תהא שביעית משמטתו ולא יעשה מטלטלין אצל בניו - הרש"ש כתב שעיקר הטעם הוי כדי שלא יעשה מטלטלין אצל בניו שזה שייך תמיד, אבל הטעם שלא ישמט שביעית, קשה שאין זה שייך בשאר שנים, וגם כיון דשביעית משמט ברגע אחרון של השנה השביעית, א"כ כסות יום שנמצא באותו רגע אצל הלוח ישמט. [ודוקא לפי ההו"א שסובר שאם לא חוזר וממשכנ משמט, אבל לפי המסקנה אינו משמט אם מקודם היה אצלו בתור משכונ].

### 3. רמב"ם יד החזקה הלכות שמיטה ויובל פרק ט

(יד) המלוה על המשכון אינו משמיט והוא שיהיה החוב כנגד המשכון ואם היה יתר משמיט היתר:

### 4. כסף משנה על הלכות שמיטה ויובל פרק ט הלכה יד

המלוה על המשכון. משנה פ"י דשביעית (משנה ב). ומ"ש והוא שיהיה החוב כנגד המשכון וכו'. כתב רבינו שמשון שם בירושלמי אמר שמואל אפילו על המחט דכתיב אשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך פרט שיש לאחיך בידיך והיינו כרשב"ג דס"פ שבועת הדיינים דאמר אע"פ שאינו שוה אלא פלג אינו משמט עכ"ל. וכ"כ הרא"ש בפרק השולח והשתא קשה על רבינו למה פסק והוא שיהיה החוב כנגד המשכון וכו' ונ"ל שטעמו משום...

### 5. שיטה מקובצת על בבא מציעא דף קטו/א

אבל אתה נכנס לביתו של ערב. דכיון דלא רצה להלוות לו אלא על ידי ערב כאלו משכנו בשעת הלואתו דמי. הרב רבי יהונתן ז"ל:

### 6. נימוקי יוסף מסכת בבא מציעא דף ע עמוד א

ת"ר לביתו של ערב ושכר כתף וכו' כל הני טעמא דידהו דלא כתיב בהו הכי מיהו קבלן מסדרין דלא גרע משאר לוח כ"כ בספר התרומות ז"ל:

### 7. ערוך השולחן חושן משפט סימן צז סעיף כב

זה שבע"ח אסור לו ליכנס לבית הלוח למשכנו אינו אלא בע"ח מהלואה אבל לא מחוב שכירות בין שכר עצמו בין שכר בהמתו או כליו או שחייב לו שכירות הבית מותר למשכנו שלא ע"פ ב"ד וליכנס לביתו למשכנו וכן הערב יכול המלוה ליכנס לביתו ליטול משכנו וכן דרשו רז"ל מדכתיב [דברים כד, י] לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו לביתו אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לביתו של ערב ולבית שוכרך אא"כ הוא ערב קבלן דאז דינו כלוח ...

### 8. ערוך השולחן חושן משפט סימן צז סעיף כג

י"א דלענין איסור למשכן כלי אוכל נפש אסור בכלן דבזה לא כתיב מיעוט כמו שכתוב גבי ליכנס לבית הלוי וכן לחבול כלי אלמנה נוהג האיסור בכלן [או"ת]:

### 9. שערים מצויינים בהלכה

שם סי' ד. ומפרש בפרשת דרכים (דו"ש ג') דשלמה המלך הזהיר בכמ"ק על הערבות, ואמר (משלי כב-כו) "אל תהי בתוקעי כף בערבים משאות וגו'", לפי שחוב של ערבות אינו כשאר חובות שמרחמים עליהם שאינו נכנס לביתו של לוח, ומסדרין לו שמניחים לו במה לישכב, אבל כאן בערבות כתיב (שם-כז) "אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתך", כלומר יקח משכבך דבעלמא אינו לוקחה, ועוד שיקח אותה בעודה תחתך, דהיינו שנכנס לביתך ולוקחה. ועי"ש בפ"י המלבי"ם. ועי' בשלה"ק (שער האוחיות ערך ותרנות) דאף שמדת ותרנות הוא טוב, יזהר האדם בותרנות שהזהירו רז"ל עליו (יבמות קט:): לעולם ישמור אדם עצמו מן הערבות, גם אנכי מצווה ומושבצ מאבותי זלה"ה שלא אהיה ערב בשביל אדם, כן אנכי מצווה אתכם בתוקף ציווי וישמרו לכם במאד. ועי' ביוסף אומץ (לר"י

אבל אתה נכנס לביתו של ערב. מפרש בשטמ"ק בשם הר"ר יהונתן, כיון דלא רצה להלוות לו אלא ע"י ערב, כאילו משכנו בשעת הלואתו דמי. ועי' בטור ושו"ע (סי' צז סכ"ד) שכל זה בערב סתם אבל ערב קבלן דינו כלוה עצמו, ועי"ש בב"י דלא גרע מזקפו עליו במלוה. [ועי' באהב"ח (פ"ז ס"ב) שהשמיטו, וע"ע]. כתב רבינו בחיי (תצא כד"י) דהיה ראוי יותר למשכן את הלוי שאכל ושתה ובזבז המעות יותר מן הערב שלא באו המעות לידו, אבל הטעם בזה מפני שהלוה לא לוח אלא מתוך הדוחק, והערב נכנס ערב מתוך השפע, לכן התירה התורה למשכן את הערב ולא הלוי. כתב בס' התרומות (ש"א ח"ג ס"ג) והובא בטור (סי' צז סכ"ט) דאף דקי"ל מסדרין לבע"ח, בערב אין מסדרין, דכשם דנשתנה דינו של ערב שמוותר למשכנו בזרוע ליכנס לביתו, כך ניקל בדינו שאין מסדרין לו. נושיטת הרמ"ה שדין

### 10. מאירת עינים /סמ"ע/ על חו"מ סימן צז

(כב) אלמנה בין שהיא ענייה כו'. שנאמר לא תחבול בגד אלמנה כו' ומשמע דאפ"י מאי דמותר לחבול באחר דהיינו ע"י שליח ב"ד אסור גבי אלמנה ואפ"י היא עשירה כיון שהיא תשש כח כדרך הנשים ונקט אלמנה שאין לה עוזר וסומך לא מאישה ולא מאביה שכבר יצתה מרשותו. וה"ה גרושה ולאפוקי בתולה שהיא ברשות אביה נ"ל:

### 11. שפתי כהן על חו"מ סימן צז

(א) אלמנה בין שהיא עניה כו'. וכ' הסמ"ע וה"ה גרושה וצ"ע דהא מכריחים האלמנה לשלם רק שאין ממשכנין אותה וע"כ הטעם שלא לצער האלמנה שלבה שבור ודואג והאי טעמא לא שייך בגרושה והרי ר"ש פליג וס"ל דעשירה אפ"י אלמנה ממשכנין א"כ י"ל דבגרושה אפ"י ת"ק מודה ליה דדוק:

### 12. שערים מצויינים בהלכה

שנאמר לא תחבול בגד אלמנה. כתב בשלטי הגבורים (ע. מדפי הרי"ף אות ב) שלא אסרה תורה אלא בגד, כגון בגד לבישתה ומצעותיה וכיוצא בהם, אבל שאר כלים כגון כוסות של כסף וכיו"ב או בהמות, ראוי למשכן אותם ממנה, שאין אלו בכלל בגד. נוכ"כ בתומים סי' צז סק"ח דדוקא בגד, שכן כתיב בקראן. ובתוס' רעק"א (אות עז) כתב, שמסתימת כל הפוסקים משמע דבכל דבר אין ממשכנין אלמנה, ובגד דקרא לאו דוקא. וכ"כ בנתיב החסד (פ"ז-טו)

### 13. שערים מצויינים בהלכה

ת"ר אלמנה בין שהיא עניה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה דברי ר' יהודה. איתא בספרי (תצא פסקא טט) בין עניה בין עשירה ואפי' היא כמרתא בת בייתוס (עי' יבמות סא). וכ"כ ברבינו בחיי (תצא כד-יז) לפי שדמעתה מצויה כו', ודרשו רז"ל אפי' אלמנתו של מלך. ועי' ברמב"ם (דעות פ"ו ה"י) חייב אדם להזהר ביתומים ואלמנות מפני שנפשו שפלה למאד ורוחם נמוכה, אפי' אלמנתו של מלך ויתומיו וכו'.

והנה הרמב"ם (מלוה פ"ג ה"א) פסק כדברי ר' יהודה כאן, והוסיף שאין ממשכנין אותה גם בשעת הלואה. והשיג עליו הראב"ד דבשעת הלואה אין זה חובל, וכ"כ במ"מ דבשעת הלואה מותר לדברי הכל, ולא נחלקו אלא שלא בשעת הלואה בעשירה, ת"ק סובר שאין אנו דורשין טעם הפסוק כדי לחלק בין עניה לעשירה, ור"ש דריש טעמיה דקרא וכו'. וכ"כ

הנצרכתי להאריך בן. וכ"כ בשו"ת הריב"ש (סי' תפח) דהמפרשים חלקו על הרמב"ם שאין נקרא חובל אלא שלא בשעת הלואה, אבל בשעת הלואה מותר. ועי' בב"י (סי' צו סכ"ג) שהביא כן מכמה ראשונים, וכבדה"ב כתב, וכיון דהרמב"ם יחידא הוא נקטינן כדברי החולקים עליו. וכ"כ הב"ח (ד"ה ומ"ש הרמ"ה) דבשעת

במנ"ח (אות ב) מש"כ ליישב ד' הרמב"ם, די"ל הכמו ברבית דיכול ליתן ממונו במתנה, מ"מ בשביל הלואה אסור, אע"פ שניתן לו מרצונו, ה"נ אסרה תורה בתורת משכון אע"פ שמותר למוכרה, וגזירת מלך היא וכו', ועי"ש אריכות גדול בשיטת הרמב"ם ועוד נפק"מ בזה. ועי' בשו"ת חו"י (סי' קלט) דטעם הרמב"ם שגם בשעת הלואה אסור הוא משום חשד, נע"י כפיהמ"ש כאן שכי' כן בהדיא שאסור לחבול אלמנה משום חשד כשתעכב אצל הממשכן אותה וכו', ועי"ש בלח"מ שחקשה דזה לא אתיא כר"י רק כר"ש.

### 14. בענין דרשינן טעמא דקרא – SEE ADDENDUM

### 15. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף קטו עמוד א

ואפילו כאביגיל. לפום ריהטא היה נראה לעשות בזה ג' חלוקות. דיש נשים המסירות את לבן, ויש נשים בינוניות שריבוין גורם להסיר את לבן, ויש נשים כאביגיל, שאפילו ריבוין אינו גורם להסיר את לבן. ולפי"ז היה מקום להעיר מנלן לאסור אפילו כאביגיל, והרי אפשר להעמיד מש"נ לא ירבה לו נשים בנשים בינוניות דהא קיימינן לר"ש דדריש טעמא דקרא, אבל נשים כאביגיל יהיה מותר אפילו יותר מי"ח, וחזינו בע"כ משמעתיך דיש רק ב' חלוקות, דלא נחית הש"ס כלל לחלק בין סתם נשים לבין נשים כאביגיל, וכל מה דנקט נשים כאביגיל זהו רק "לרבותא" אבל אין זה עוד חלוקה.

### 16. שערים מצויינים בהלכה

משנה החובל את הריחים עובר משום לא תעשה. כתב בשטמ"ק בשם הרשב"א (לעיל קיג:) דלא ימשכן כלים שעושין בהם אוכל נפש אפילו הן מאה והוא שצריך לכולן, אבל אם אינו צריך לכולם מניח לו את שהוא צריך ונוטל השאר, ודוקא בשעת משכונא, אבל בשעת גביה גובין מהן כמו שגובין משאר כלים, דלא אמרה תורה אלא לא תחבול ריחים ורכב וכו'. וכ"כ בטושו"ע (סי' צז ס"ט), ועיי"ש בבאה"ג ובביאור הגר"א. ובמאירי (שם) הביא בשם גדולי המפרשים (הראב"ד) אם מניח לו בכדי צרכו והוא שני כלים, ממשכן את השאר, וי"א שכל שממשכן אינו ממשכן בכלים של אוכל נפש כלל. ועיי' בדברינו לעיל (קיג. ד"ה ואת) ולקמן (קטו: ד"ה זיל) עוד בזה.

### 17. שערים מצויינים בהלכה

אמר רב הונא חבל ריחים לוקה שתיים וכו'. כתב בחי' הרמב"ן, בשחבלן מתוך ביתו קאמר [סתם חבלה מתוך הבית משמע כדמוכח לעיל קיג. – חי' הר"ן], והקשה דילקה נמי משום לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו. וי"ל דאיה"נ אלא דחיובא דריחים קא מני, ואורחא דקרא נקט דקאמר לאו בריחים. וכ"כ בחי' הר"ן ובנמוקי"י [הלאו דמיוחד בריחים מני, אבל לא תבוא אל ביתו דאיתא בשאר כלים לא חשיב ליה. ועוד דלמסקנא דלעיל לשמואל חבלה משמע אף בחוץ, ולפי"ז י"ל דכאן מייירי כשלקחו חוץ לבית]. והוסיף הרמב"ן, דלמ"ד שליח ב"ד נכנס לביתו למשכנו משכחת לה בשליח ב"ד.

### 18. תוספות מסכת בבא מציעא דף קטו עמוד א ד"ה וחייב משום

וחייב משום ב' כלים - ... ותימה דהיכי לקי והא חשיב לה בגמרא (דף קטז). לאו הניתק לעשה מדאמר ליה אביי זיל אהדר ...

### 19. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף קטו עמוד א

אר"ה חבל ריחיים לוקה וכו'. עיי' תוס' והראשונים שהאריכו בזה אי הוי לאו הניתק לעשה ולא הניתק לתשלומין. ושיטת הרמב"ם היא דבין במשכון שלא ברשות שעובר על לא תבוא אל ביתו, ובין גבי אלמנה וגבי ריחיים ורכב דבכולן כל זמן שהמשכון בעין אינו לוקה. ואם נשרף [אפילו מאליו] לוקה. דדעת הרמב"ם דקיי"ל כמ"ד קיימו ולא קיימו. ומה דלא נחשב לאו הניתק לתשלומין פירש המ"מ דאין התשלומין עבור הלאו דהלאו הוא לא על לקיחת המזון עיין שם... והנה לעיל (ל"א ב) איתא השב תשיבם אין לי אלא שמשכנו ברשות ב"ד משכנו שלא ברשות ב"ד מנין ת"ל השב תשיב מ"מ, חבול תחבול אין לי אלא שמשכנו ברשות וכו' ת"ל חבול תחבול מ"מ, ופשטות הסוגיא קאי תרווייהו על היכא דעבר על איסור לא תבוא אל ביתו, וחד קרא אכסות יום וחד קרא אכסות לילה. אך הרמב"ם למד ד"שלא ברשות" בא לרבות גם אלמנה וריחיים ורכב. אלא שיש חילוק בין הבא אל ביתו לבין אלמנה וריחיים

ורכב. דגבי בא אל ביתו ריבתה תורה שקונה המשכון, ומצווה להחזירו כדין שאר משכון שמחזירו שחרית או ערבית ומדין מצווה להשבת העבוט שחרית או ערבית, אך לגבי אלמנה וריחיים ורכב העשה הוא שצריך להחזיר מיד ומצד שלא קנה כלל. נמצא דגבי אלמנה וריחיים ורכב זהו ניתק לעשה כמו גבי תמורה דהעשה דהוא ותמורתו יהיה קודש, זה עשה דממילא, וה"ה כאן.

## 20. הערות הגר"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף קטו עמוד ב

תוד"ה וחייב, ותימה דהיכי לקי וכו'. וספר התרומות כתב דגם בבגד אלמנה ובריחיים ורכב יש מצוות השבה שחרית או ערבית [כפי תשמישו ביום או בלילה] ולפי"ז א"ש מה דא"ל אביי זיל אהדריה, דהיינו בזמנו [בשחרית או ערבית]. ועי' בבהגר"א. ועל קו' התוס' דאם יש מצוות השבה הא הוי לאו הניתק לעשה ולמה לוקין עליו [ולא משמע מספר התרומות שהולך בדרך הרמב"ם בזה]. וצ"ל דמש"כ בספר התרומות דמחוייב להחזירו שחרית וערבית דזה דווקא אם משכנו שלא בשעה שעושה בו מלאכה, דאז מותר הוא למשכנו ויש בו עשה דהשבה, אבל אם משכנו בשעה שעושה בו מלאכה, בכה"ג לא חל עליו כלל העשה דלהשיבו שחרית או ערבית, אלא חייב להחזיר לו זאת מיד, ול"ש בזה ניתק לעשה שבכה"ג אסור לו כלל וחייב להחזירו תיכף ומיד.

## 21. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף קטו עמוד ב

ה [אביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות - לכאורה רבא סובר שלוקין על לאו שבכללות, וכן משמע מתוס' [סוד"ה אמר]. אבל המאירי כתב [וכע"ז כתבו הראב"ד בשיטה והרמב"ן בספר המצוות שורש תשיעי] שיש ב' סוגי לאו שבכללות. א. לאו שכולל ענינים רבים שאינם דומים זה לזה, ולא הוזכר בפסוק אף אחד מהענינים, כגון לא תאכלו על הדם, שלומדים מכאן שאסור לאכול לפני תפילה, ואסור לסנהדרין לאכול לפני שדנים דיני נפשות, ואסור לאכול קדשים קודם זריקת הדם, בכה"ג לכו"ע אין לוקין כלל [אפ' אחת]. ב. לאו שהתורה פירטה בו כמה פרטים ולבסוף כלל, כגון אל תאכל ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש, בזה פליגי אביי ורבא, שלפי רבא לוקה על כל אחד, ולפי אביי אין לוקין על הלאו הכללי, ובכה"ג איכא ב' לשונות בגמ' [פס' מא ב] האם לפי אביי לא לקי כלל או שלוקה אחת.

## 22. שערים מצויינים בהלכה

אביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות. כן

אכלו חי או אפוי בחמה או בחמי טבריה, וכן ריחיים ורכב כי נפש הוא חובל, ואם אכל נא לוקה, וכן אם אכל מבושל לוקה, אכל שתיהן בהתראה אחת אינו לוקה אלא אחת, ואם אכל ממנו חי אינו לוקה כלל מכח לאו הנכלל בכי אם צלי אש, אלא שבטל מ"ע שנא' (בא יב-ח) "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש", ומ"מ גדולי הדורות [השגת הרמב"ן על סה"מ צ שורש ט] פירשו, שעל הנפרטים לוקה על כל אחת ואחת, ועל הנכלל לא כלום, ומפרשים מה שאמר רבא אין לוקין על לאו שבכללות, על הנכלל לבד, אבל על הנפרט ר"ל נא ומבושל חייב על כל אחת ואחת כו', [והביא ראיה מהסוגיא במס' פסחים מא.], ועי"ש מש"כ בשיטת הרמב"ם [קר"פ פ"ח ה"ד].  
ובשו"ת הרדב"ן (ח"ה סי' טו) כתב, שיש שני מיני לאו שבכללות, אחד מהן כגון לא תאכלו

ובמאירי כתב, שענין לאו שבכללות מכולל הרבה ביד המפרשים כו', היה לאו זה כולל ענינים הרבה חלוקין, ושאינן זה ממיין זה, ולא נזכר אחד מהם בפרט באותו הלאו, כגון לא תאכלו על הדם שיש בו אזהרה להרבה דברים כו' אין לוקין עליהם כלל, ויש מהן שלוקין על כל אחד מהן כגון הלאו (ראה יד-כא) "לא תאכלו כל נבילה", אע"פ שכולל נבלת בהמה חיה ועוף, וכן הלאו (שמיני יא-מג) "אל תשקצו" שכולל כל השקצים, ויש שאין לוקין עליהם כלל כגון המגפף והמנשק והמכבד כו', ואם פירט בלאו זה קצת דברים, וחזר וכלל כגון "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל", הרי שפירט בו ב' דברים, ואח"כ חזר וכלל "כי אם צלי אש", כלומר לא תאכלו ממנו כי אם צלי אש, והרי שנכללו שם כל שאינו צלי אש כגון

## דרשינן טעמא דקרא

משה שווערד

### 1. רמב"ם הלכות מעילה פרק ח

[ח] ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה, ולידע סוף עניינם כפי כוחו. ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה אל יהי קל בעיניו ולא יהרוס לעלות אל ה' פן יפרוץ בו ולא תהא מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החול בוא וראה כמה החמירה תורה במעילה ומה אם עצים ואבנים ועפר ואפר כיון שנקרא שם אדון העולם עליהם בדברים בלבד נתקדשו וכל הנוהג בהן מנהג חול מעל בה ואפילו היה שוגג צריך כפרה קל וחומר למצוה שחקק לנו הקב"ה שלא יבעט האדם בהן מפני שלא ידע טעמן ...

### 2. הגדה של פסח - נוסח ההגדה

מרור זה שאנו אוכלים על שום מה? על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים. שנאמר, וימררו את חייהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים ובכל עבדה בשדה את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרך:

### 3. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף קטו עמוד א

[טז] ר' יהודה לא דריש טעמא דקרא ור"ש דריש טעמא דקרא - לכאורה קשה דמצינו בספר החינוך ושאר ראשונים שנותנים טעמא דקרא, וכי כל דבריהם רק אליבא דר"ש. והנה כתבו התוס' [גיטין מט: ד"ה ור"ש] לא פליגי אלא היכא דאיכא נפקותא כגון גבי אלמנה או לא ירבה לו נשים. ומבאר המהר"ם שלכו"ע אפשר לתת טעם לבאר דיני התורה, ורק היכא שע"י נתינת טעם יוצא נ"מ לדינא, פליגי אם דורשים טעמא דקרא ואומרים הנ"מ. והתורא"ש בגיטין מסתפק בזה האם פליגי גם היכא דליכא נ"מ.

### 4. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף מב עמוד ב

רבי שמעון היא דדריש טעמיה דקרא. פ"י דעביד דינא לפום טעמא דקרא בלחוד, דאילו רבנן אע"ג דדרשי טעמא דקרא בכל דוכתא מכל מקום כל היכא דכתב רחמנא שום דין מוחלט לא מבטלי מיניה מידי משום טעמא דקרא אלא סבירא להו דלא פליג רחמנא וכבר פרישנא לה בב"מ בס"ד וכן במסכת סנהדרין בס"ד.

### 5. תוספות על גיטין דף מט/ב

ורבי שמעון היא דדריש טעמא דקרא. לא פליגי אלא היכא דאיכא נפקותא כגון גבי תובל בגד אלמנה וגבי לא ירבה לו נשים וה"נ משום האי טעמא שיימינן בדמזיק:

### 6. מהר"ם מלובלין מסכת גיטין דף מט עמוד ב

תוס' ד"ה דר"ש היא דדריש טעמא דקרא לא פליג אלא היכא דאיכא נפקותא וכו'. נ"ל דקשה להו לתוס' דמאי פלוגתא שייך לומר על זה דמה יזיק לן אי דרשינן טעם על המקרא ונותנין טעם לשבת על איזה מצוה מהתורה ולכך כתבו לא פליגי אלא היכא דאיכא נפקותא פ"י נפקותא בדין שהדין משתנה לפי הטעם וק"ל:

### 7. ובתומים (סי' צ"ז סק"ט):

ונראה דסבירא ליה לרמב"ם דפירוש הפלוגתא אי דרשינן טעמא דקרא או לא, ודאי אין דבר בלי טעם, רק זה הכלל כתב הרמב"ם בספרו המורה (ח"ג פרק כו), כי הטעמים ברוב מצות יתכן שיש דברים שלא יחול עליהם הטעם, רק הכל הולך אחר הרוב, ואם שייך הטעם ברוב אין להשגיח במעוטו, אך זהו למאן דלא דריש, אבל מאן דדריש טעמא דייק ביה, ואם יש דבר שלא חל בו הטעם אף הוא יוצא מהכלל ולא יתכן עליו לגזור.

### • דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף קטו עמוד א

והתומים |סימן צז - ט| כתב שודאי אין מצוה ללא טעם, אלא שאם ע"פ רוב שייך הטעם, סובר ר' יהודה שאין להשגיח שבמיעוט ליכא הטעם, אלא הולכים אחר הרוב, ולפי ר"ש אם יש דבר שלא שייך בו הטעם, נתמעט שאינו בכלל הדין של הרוב.

## 8. תוספות הרא"ש מסכת בבא מציעא דף צ עמוד א

היתה אוכלת ומתרת מהו. אפילו למאן דלא דריש טעמא דקרא לקמן בפרק המקבל (קט"ו א') דאמר אלמנה בין עניה בין עשירה אין ממשכנין אותה היינו משום דפשטיה דקרא משמע בין עניה בין עשירה, אבל הכא פשיטא דרחמנא לא אזהר אלא לטובתה של בהמה אי משום דמעלו לה אי משום דלא ליצטער.

### • ספר דבר יעקב

יט] היתה אוכלת ומתרות מהו משום דמעלי לה הוא והא לא מעלי לה או דלמא דחזיא ומצטערא והא חזיא ומצטערא – פי' הספק האם מותר לחסמה כשזה לטובתה אע"פ שהיא מצטערת. ומבאר התורא"ש שאף למ"ד לא דרשינן טעמיה דקרא, ה"מ כשהטעם מוציא הפסוק מפשטותו, אבל כאן פשיטא שכוונת התורה לטובת הבהמה, ולכן מיבעיא ליה מה נחשב לטובתה, האם טובתה שתהיה בריאה או שלא תצטער. והגמ' מסיקה שמותר לחסמה, וכתב המאירי דמ"מ משום מראית העין אסור לחסמה ממש, ומותר רק למנעה ע"י קול גערה. אבל הטור [סימן שלה] כתב שמותר לחסמה, וסברתו שליכא איסור מראית עין כאשר חוסם לטובת הבהמה.

## 9. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף קטו עמוד א

הרמב"ם בפי' המשנה כתב שאסור לחבול אלמנה משום חשד או משום חשש שיארע ביניהם קלקול כשהיא תתעכב אצל ההמשכן [המלוה], ומוסיף הרמב"ם שבגלל הטעם הזה אין חילוק בין עניה ועשירה. ומקשים האחרונים [עי' מהרצ"ח ולח"מ ומרכבת המשנה מלוה ג - א] שלפי ר' יהודה [שסובר בין עניה בין עשירה] לא דרשינן טעמא דקרא. וי"ל שר' יהודה ג"כ סובר שמפרשים טעמא דקרא היכא שאינו סותר פשטיה דקרא [כ"כ בשו"ת מקום שמואל].

## 10. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף קטו עמוד א

ובספר מרגליות הים [סנה' כא. אות ה] הביא משו"ת מקום שמואל שכתב שכל המחלוקת האם דורשים טעמיה דקרא לסתור פשטות המקרא, כגון לא תחבול בגד אלמנה שסתם הכתוב בין עניה בין עשירה, אבל היכא שליכא סתירה לפשטות המקרא לכו"ע דרשינן טעמא דקרא. גם התורא"ש [ב"מ צ. ד"ה היתה] כתב שהיכא שליכא סתירה לפשטיה דקרא לכו"ע דורשים טעמיה דקרא.

## 11. תרומת הדשן חלק ב סימן קח

שאלה. לפי טעם סמ"ג מכח שני עדים, מי שמתו אחיו מחמת מילה יניח תפילין בשבת: תשובה. נראה דאין לחלק כלל בשביל טעם זה, דמפרש סמ"ג דרך אגדה בעלמא ולא מחלקינן משום אותו טעם. כי הא דאמרינן פ' המפלת (נדה לא, ב) [מפני מה] אמרה תורה מילה לשמנה פרש"י אבל לא לשבעה, ומפרש הטעם שלא יהיו הכל שמחים ואביו ואמו עצבים, פי' שהן אסורין בתשמיש המטה. ולפי זה אם ילדה בזוב שצריכה ז' נקיים לאחר שבעת ימי לידה, וכי ס"ד שיהא הבן נימול לארבע עשר וכאלה רבות בתלמוד:

## 12. מרומי שדה מסכת גיטין דף מט עמוד ב

רבינא אמר לעולם מתניתין ר"ע היא דאמר מדאורייתא בדמויק שיימינן כו'. וכתבו התוס' דלא פליגי אלא בדאיכא נפ"מ בדין דמשום האי טעמא בדמויק שיימינן וכוונתם לדרש"י הוי הפי' מיטב שדהו דמויק ולהכמים הוא בדניזוק, וא"כ אגן דקיי"ל דלא כר"ש באמת מודה ר"ע לר"י, וזהו דוחק גדול לומר דר"ע ס"ל כר"ש דדרשינן טעמא דקרא. אבל כ"ז לטעמיהו דאפשר דלא דרשינן מיטב שדהו ישלם מהאיך דקא משלם, ואגן דייקינן לעיל להיפך, וא"כ אין נפ"מ בזה בפ"י המקרא, ומעתה במאי פליגי ת"ק ור"ש. ונראה דרבינא ס"ל כרביא להלן, דהא דגובין מן היתומים זיבורית אינו אלא כשיש טעם לדבר, ומעתה דוקא לר"ש דדריש טעמא דקרא וא"כ דוקא

מיניה ולא מן הירושין, משא"כ לרבנן גם מן היתומין גובין מן העידית. והכי מוכח גוף הסוגיא דלהלן כאשר יבואר אי"ה. או אפילו רבינא דלא כרבא יש נפ"מ לענין יורשים גדולים, דקיי"ל כהרא"ש דגובה לכו"ע מן העידית, וזה תלוי במחלוקת ר"ש ורבנן:

### 13. ספר מנחת חינוך - מצוה תסד - אות ד

**והנה בכל מקום שמצינו דר' שמעון דורש טעמא דקרא יש נפקא מינה לדינא, גבי חובל בגד אלמנה עיין בב"מ קט"ו ע"א דאלמנה עשירה ממשכנין דדריש טעמא דקרא [דברים כ"ד, י"ז] לא תחבול בגד אלמנה, וכן גבי ריבוי נשים למלך עיין בסנהדרין כ"א ע"א, ועיין בלחם משנה פ"ג ממלוה ולוה ה"א כמה ענינים שדרשינן טעמא דקרא, בכל המקומות הנ"ל ע"י הטעם נשתנה הדין. וכי סלקא דעתך דנדרוש טעמא דקרא, הלא דרכי התורה הקדושה עמקו ורמו ואין ביד שכל האנושי להשיג כטיפה מן הים, אלקים הבין דרכה, רק במקום דנפקא מינה לדינא דריש טעם דעל ידי זה נשתנה הדין, והנגלות לנו ולבנינו, אבל במקום שלא נשתנה למה נדרוש, ושבועים פנים לתורה וזה ברור, עיין במקומות הנ"ל ותראה**

### 14. ספר מנחת חינוך - מצוה תסד - אות כו

והר"מ דסתם נראה דבכל ענין פאה נכרית הן בצדיקים הן ברשעים אסור ואפילו מחובר, ולפי גמרתנו האבעיא דוקא תלוי בסיכתא, והאיבעיא לא איפשטא על כן בתלוי בסיכתא אסור אף בשל צדיקים רק המחובר מותר בשל צדיקים, והיאך סתם דבכל ענין אסור אף מחובר בשל צדיקים, וזה צ"ע מאד. ואם הפירוש כגופה ושירי כמו שעה, פשיטא דקשה היאך אוסר בפאה נכרית, על כרחך מפרש כמו פירוש רש"י, וא"כ עכ"פ בצדיקים פאה נכרית המחובר בגופן מותר, ואיך סתם הדברים דבכל ענין אסור, וצ"ע ג, ולא עמדו בזה נושאי כליו של רבינו. ונראה דכבר כתבתי [אות כ"ד] דרבינו הר"מ השמיט דין זה דמלבושים של הצדיקים אין נשרפין כמבואר בש"ס להדיא, וג"כ צ"ע גדול היאך השמיט דבר המפורש בש"ס. ונראה דקודם לדין זה מבואר בגמ' כאן, תנו רבנן החרם וגו' ואת כל אשר בה [דברים י"ג, ט"ז], לרבות נכסי צדיקים שבתוכה וכו', אמר ר' שמעון מפני מה אמרה תורה נכסי צדיקים שבתוכה יאבדו, מי גרם להם שידורו בתוכה ממונם לפיכך ממונם אבד. וברש"י בד"ה אמר ר"ש, בכל דוכתא דריש ר' שמעון טעמא דקרא. וכבר כתבתי לעיל [אות ד'] דכל היכא דדרשינן טעמא דקרא היינו במקום דנפקא מינה לדינא, כי בודאי כל התנאים דרשו טעמים על כל קוץ וקוץ שבתורתנו הקדושה, אך במקום די שחילוק בדין הרבה תנאים לא דרשו הטעם ולא חילקו, ור' שמעון דריש הטעם ומחלק דהיכא דלא שייך

**הטעם הוזה לא קאי הקרא והמצוה.** והכא נמי יש נפקא מינה, דלתנא קמא דהוא גזירת הכתוב כל אשר וגו', א"כ גם המלבושים בכלל. ואמר ר' שמעון מפני מה וכו', א"כ הטעם הוא דמי גרם להם וכו' ממונם, וזה לא שייך במלבושים דלא גרם להם. דבכל מקום שהוא הוא לבוש. על כן אין המלבושים נאסרים, והנה אח"כ האבעיא דפאה נכרית דמחבר בגופה הוא בכלל מלבושים. ובתלוי בסיכתא הוא ספק אם הם בכלל המלבושים ומותרים. הכל אליבא דר' שמעון דסבירא ליה מלבושים מותרים, אבל לתנא קמא דמלבושים ג"כ אסורים א"כ בכל ענין אפילו מחובר בגופה אסור, ומכל שכן דתלוי בסיכתא.

### 15. תוי"ט על מסכת סנהדרין פרק י משנה ה

אובדין וכו' - ת"ר החרם אותה ואת כל אשר בה. פרט לנכסי צדיקים שבחוצה לה. ואת כל אשר בה לרבות נכסי צדיקים שבתוכה. שללה ולא שלל שמים. ואת כל שללה לרבות נכסי רשעים שחוצה לה. אמר ר' שמעון מפני מה אמרה תורה נכסי צדיקים שבתוכה יאבדו. מי גרם להם שידורו בתוכה. ממונם. לפיכך ממונם אבד. גמרא. ופירש"י דבכל דוכתא דריש ר"ש טעמיה דקרא ע"כ. ולי נראה דכיון דלענין דין לא נפקא מיניה מידי נתנה תורה לדרוש טעמיה. כדאשכחן נמי במשנה ה' ו' פ"ח ובשאר דוכתי:

### 16. שו"ת מנחת אלעזר [ה"ג ס' ס"א]

דאם קובע טעם המצוה לעיקר עד שאומרו לפני התיבה דמטעם זה נאמר שלוח הקן רק משום רחמנות נמצא דידרוש טעמי דקרא גם לקולא ג"כ בכל המצוות ויבא לידי מכשול משא"כ כשאומר טעם לא בדרך יסוד ועיקר שזהו עיקר הטעם אז אין איסור לומר טעם במצוות ואדרבא מצוה איכא למי שראוי כמו שראינו לרבותינו הראשונים בספריהם.

### 17. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף קטו עמוד א

ובשי' ר' אלחנן [סימן מא] מקשה מהגמ' [ב"ק ב ב] שילפינן תולדה דקרן מקרן, מה קרן כוונתו להזיק הני נמי כוונתם להזיק, וקשה אם לא דרשינן טעמיה דקרא מנא לן שקרן חייב בגלל שכונתו להזיק.

ותירץ דדוקא טעמיה דקרא לא ילפינן, אבל לומר מהו גדר הדין, שפיר אמרינן, ולכן מגדירים שגדר קרן הוי שהתורה חייבה משום שכונתו להזיק.